

Natalia Roszkowska

Galeria Brama Bielańska

Galeria Malarstwa Historycznego w Muzeum Niepodległości

Galeria Malarstwa Historycznego to projekt realizowany przez Muzeum Niepodległości w Warszawie w latach 2018–2021, sfinansowany przez Samorząd Województwa Mazowieckiego. Z jednej strony promował malarstwo znajdujące się w zbiorach Muzeum, które nieczęsto prezentowane jest publiczności, z drugiej stanowił promocję współczesnych artystów tworzących dzieła o tematyce historycznej, na zakup których w latach 2018–2020 została przeznaczona znaczna kwota.

Inauguracja projektu miała miejsce w grudniu 2018 roku, w specjalnie odnowionej sali znajdującej się na terenie Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej. Zaprezentowaliśmy wówczas cztery nowo zakupione dzieła: *Portret Kościuszki w sukmanie* Hakoba Mikayelyana, *Tadeusz Kościuszko przy globusie* Natalii Shayon, *Piłsudski i Witos* Mariana Adameczyka i *Zapomniana szarża Policji* Stanisława Bodesa.

W 2019 roku odbyły się dwie prezentacje dzieł ze zbiorów muzealnych. Po raz pierwszy, 9 maja, podczas zorganizowanych wspólnie przez Mazowiecką Jednostkę Wdrażania Programów Unijnych i Muzeum, Dni Otwartych Funduszy Europejskich 2019. Odczyt na temat prezentowanych obrazów przygotowała Justyna Piesak. O Galerii Malarstwa Historycznego opowiedziała koordynatorka projektu Natalia Roszkowska. Muzeum Niepodległości, jako prawny następca Muzeum Lenina, w swych zbiorach ma wiele dzieł związanych z tematyką PRL-u, socrealizmu czy szeroko rozumianego ruchu socjalistycznego i rewolucyjnego, dlatego zdecydowaliśmy się zaprezentować obrazy o tematyce pierwszomajowej. Zestawienie dzieł z rozmaitych okresów XX wieku,

przedstawiających pochody pierwszomajowe w różnych latach, pozwoliło uwypuklić zmianę jak zaszła w postrzeganiu tych manifestacji. Także osoby biorące udział w pochodach czy demonstracjach uległy widocznej metamorfozie.

Druga wystawa została otwarta 2 września 2019 roku. Zaprezentowane dzieła przedstawiały losy stolicy oraz jej mieszkańców nie tylko podczas dramatycznych wydarzeń, ale także w szczęśliwych momentach. Oglądając obrazy, mogliśmy uświadomić sobie horror walk getta – z jednej strony odwagę osób biorących w nich udział, z drugiej wszechogarniające ich przerażenie i otaczającą śmierć. Dołączyliśmy do długiej kolumny tułaczy, biednych, sponiewieranych mieszkańców, wygnanych z miasta po przegranym powstaniu, niewiedzących jak przyszłość ich czeka i czy zobaczą kiedyś jeszcze ukochaną Warszawę. Zrujnowaną, ograbioną, zdziesiątkowaną. Mogliśmy zadać sobie pytanie – czy to było jeszcze miasto? Czy to tylko zgłiszcza bez życia? Jednak stolica nawet w tych okolicznościach nie opustoszała doszczętnie. W jej ruinach mieszkańcy ukrywali się, czekali na wyzwolenie i koniec wojny. Wielu doczekało tego momentu wielkiego szczęścia, po latach gróźb, śmierci i strachu. Była to chwila dająca nadzieję na rychłe zakończenie wojny oraz powrót do normalnego życia. Dzięki twórczości artystów mogliśmy to przeżyć i poczuć te wszystkie emocje, aby pamiętać jak wyglądała „Wojenna Warszawa”.

19 grudnia zaprezentowaliśmy obrazy zakupione w ramach projektu za rok 2019 autorstwa Hakoba Mikayelyana: *Przysięga Kościuszki*, *Wzięcie do niewoli Kościuszki*; Natalii Shayon *Tadeusz Kościuszko na koniu*, a także, z cyklu „Wychowani na lekturach Sienkiewicza”, Macieja Milewskiego *Rok 1944*, *Maria Cetys*. *Żołnierz Armii Krajowej* oraz tegoż autora obrazy *Pamięci 180 tysięcy Warszawiaków zaginionych i pomordowanych przez Niemców* i *Władysław Orkan*, jak również *Portret Ignacego Paderewskiego* i *Władysław Orkan* Mirosława Mirońskiego.

Pandemia koronawirusa skutecznie opóźniła nasze działania w 2020 roku, a *lockdown* w pierwszej jego połowie praktycznie uniemożliwił nam podjęcie jakichkolwiek działań. Nawet gdy umożliwiono nam powrót do pracy, nasze muzeum, jak inne placówki kulturalne, pozostało zamknięte dla zwiedzających. Przenieśliśmy więc nasze działania do internetu i udostępnialiśmy nowe odsłony wystaw w Galerii Malarstwa Historycznego, *online*.

Z okazji 75. rocznicy rozpoczęcia odbudowy stolicy, 19 maja zaprezentowaliśmy wystawę ze zbiorów własnych „Niech się mury pną do

góry”, zainicjowaną przez Beatę Michalec, zastępcę dyrektora Muzeum Niepodległości ds. programowych. W prezentacji filmowej wystawy wzięli udział: Tadeusz Skoczek, dyrektor Muzeum Niepodległości, oraz Izabela Mościcka, kierownik Działu Zbiorów Muzeum Niepodległości. Prezentacja miała formę filmu wyświetlanego na muzealnym kanale YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=o64s-6yzgjo>), została też udostępniana na Facebooku. Podczas wystawy przedstawione zostały prace z okresu realizmu socjalistycznego, ukazujące budowę nowych założeń urbanistycznych uznawanych przez Bolesława Bieruta za czołowe osiągnięcia socjalizmu. Druga grupa prezentowanych obrazów to dzieła pochodzące z lat 60. i 70. XX wieku, przedstawiające nowoczesną Warszawę i kolejne spektakularne osiągnięcia gospodarki PRL.

Następne obrazy, także ze zbiorów własnych, zostały zaprezentowane 1 października 2020 podczas wystawy pt. „Ostatnie dni walki. Rocznicza zakończenia działań Powstania Warszawskiego”. Należy pamiętać, że 2 października obchodzony jest Dzień Pamięci o Cywilnej Ludności Powstańczej Warszawy. Także i o tym te obrazy przypominały. O mieszkańcach stolicy wymordowanych i wypędzonych ze swojego miasta, które zostało doszczętnie zniszczone i zrujnowane przez niemieckiego okupanta. Ale także o ich powrotach do ukochanej Warszawy już w styczniu 1945 roku i wierze, że odbudują tu życie. Wernisaż wystawy odbył się w małym gronie pracowników oraz w obecności gościa specjalnego – kapitana Feliksa Waśkiewicza. Relacje z wydarzenia także można było obejrzeć na profilach naszych mediów społecznościowych. Po otwarciu Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej wystawa dostępna była także dla zwiedzających.

4 listopada odbyła się prezentacja zakupionych w 2020 roku dzieł pt. „Twarze Niepodległości”. Dziesięć portretów, autorstwa Magdaleny Latosiewicz, udostępniliśmy w jednej z sal wystawienniczych w Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów, głównej siedzibie Muzeum Niepodległości. Pomimo pogarszających się prognoz pandemicznych, wystawa cieszyła się sporym zainteresowaniem zarówno ze strony widzów, jak i mediów. Do sali właściwej Galerii Malarstwa Historycznego miała zostać przeniesiona na początku kolejnego roku i udostępniona zwiedzającym. Niestety, w dniu wernisażu, ze względu na zwiększającą się liczbę zakażonych koronawirusem, władze kraju ogłosiły ponowne zamknięcie placówek kulturalnych.

Ostatnia wystawa, ze względu na zamknięcie placówki, została ukazana w formie filmu w mediach społecznościowych. Zbiór obrazów pt.

„Kobiety dla Niepodległej” zaprezentowaliśmy 9 listopada 2020 roku. Na wystawie przedstawiliśmy sylwetki trzech kobiet, których niezłomna postawa była symbolem walki o wolną Polskę – Anny Gudzińskiej, Haliny Kraheńskiej oraz Marii Dulębianki. O pracach prezentowanych na wystawie opowiedziały: Jolanta Załęczny, Beata Michalec, Izabela Mościcka oraz Natalia Roszkowska. Wśród przedstawionych dzieł znalazły się m.in. obrazy Aleksandra Sochaczewskiego, którego kolekcja obrazów i szkiców na stałe jest prezentowana w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej – oddziale Muzeum Niepodległości w Warszawie, obraz Witkacego *Halina Kraheńska* i dzieło Marii Dulębianki *Po wyroku (Uwięziona)* z 1900 roku.

W 2020 roku zakupiliśmy jeszcze trzy obrazy autorstwa Macieja Milewskiego: *Portret Józefa Piłsudskiego*, *Portret Wincentego Witosa* oraz *Portret Ignacego Jana Paderewskiego*.

Ze względu na wciąż trwającą pandemię także w 2021 roku przenieśliśmy nasze działania do internetu. Prezentacje odbywały się w formie filmów na Facebooku oraz kanale You Tube Muzeum Niepodległości. Najpierw zaprezentowaliśmy dzieła Macieja Milewskiego, zakupione pod koniec poprzedniego roku. 19 stycznia pokazaliśmy film o obrazach Jacka Malczewskiego znajdujących się w zbiorach Muzeum. Malczewski odnosił się przede wszystkim do wydarzeń będących skutkiem powstania styczniowego, uświadamiając z jakim osamotnieniem, cierpieniem i biedą musieli mierzyć się polscy zesłańcy na Syberii. Ekspresyjne kompozycje, przedstawiające dramatyczne życie zesłańców, obejmują sceny z pracy na etapach, z więzień, kopalń i miejsc zsyłki. Najlepszym przykładem jest obraz *Niedziela w kopalni*. Tytuł ma wymowę symboliczną, gdyż niedziela, jako dzień świąteczny, powinna być dniem wolnym od pracy. W ten sposób artysta dodatkowo podkreślił nieludzkie warunki egzystencji katorżników, zmuszanych do pracy także w niedzielę. Postaci są przedstawione w chwili odpoczynku, emanuje z nich nastroj przygnębienia, rezygnacji, poczucia beznadziei. Uderzająca izolacja poszczególnych grup zesłańców, dodatkowo wpływa na odczucie ich samotności, udręki i tęsknoty za bliskimi.

Rozpoczęliśmy także prezentację *online* dzieł z cyklu „Twarze Niepodległości”. W formie filmowej udało nam się zaprezentować trzy z nich wraz z historycznym rysem osoby, przedstawionej: Ignacego Jana Paderewskiego, Wincentego Witosa oraz Wojciecha Korfańskiego. Po ponownym otwarciu Muzeum w maju dzieła z tego cyklu wreszcie zostały udostępnione zwiedzającym.

W lipcu po raz ostatni w ramach projektu zaprezentowaliśmy dzieła pochodzące ze zbiorów muzealnych na wystawie pt. „Jerzy Krawczyk i jego realizm metaforyczny”. Artysta był niekwestionowanym liderem tzw. łódzkiej szkoły realizmu, wyróżniającej się na tle ogólnopolskim metaforycznym sposobem przedstawiania. Z przedwojennego dorobku zostało niewiele, znany jest zatem przede wszystkim z prac powojennych, najbardziej z powstałych w ostatnim okresie zakończonym samobójstwem życia. Na swój malarski styl natrafił, odnosząc się dopiero do szeroko pojmowanej tradycji realizmu magicznego. Określeniem tym opisywano w XX wieku prowincjonalne odmiany malarstwa „nowych rzeczywistości”, pod pewnymi względami bliskich idei i poetyce surrealizmu. Krytycy podkreślają jednak, że Krawczyk tworzył poza kanonem. Prezentował swoją własną, niepowtarzalną wizję świata, która znalazła odzwierciedlenie w dziełach i dała im rozpoznawalność. Widać to zwłaszcza w przypadku obrazów realizujących wypracowaną przez artystę koncepcję „realizmu przestrzennego”. Wspomniane prace nawiązują zwykle do tradycji „obrazu w obrazie”.

Duża część roku poświęcona została także na pracę nad publikacją *Galeria Malarstwa Historycznego*, w której znalazły się wszystkie obrazy zakupione oraz przedstawione w ramach projektu. Prezentacja publikacji odbyła się 9 grudnia, podczas wydarzenia podsumowującego projekt. Do końca stycznia 2022 roku można oglądać w Galerii Brama Bielańska oraz w Sali Galerii Malarstwa Historycznego obrazy z nim związane.

Widząc wspaniały potencjał edukacyjny oraz artystyczny, zamierzamy kontynuować założenia projektu i w dalszym ciągu upubliczniać nieczęsto pokazywane dzieła z naszych zbiorów oraz wspierać współczesnych artystów, tworzących w duchu malarstwa historycznego.

Natalia Roszkowska